

**JAMOATCHILIK O'RTASIDA ALOHIDA TA'LIM EHTIYOJLARI BO'LGAN
BOLALARNING BILIM OLIISH HUQUQI, INKLYUZIV O'QITISHNING
MAZMUN-MOHİYATI HAQIDA TUSHUNTIRISH ISHLARINI OLIB BOORISH**

Meliboyeva Marjona G'ayrat qizi

JDPU talabasi

Email:marjonameliboyeva267@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada jamiyatda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning bilim olish huquqi va inklyuziv ta'lim tizimining mazmun-mohiyati yoritiladi. Inklyuziv ta'lim har bir bolaning individual ehtiyojlarini inobatga olib, ularning umumiy ta'lim muhitida to'laqonli ishtirok etishini ta'minlashga qaratilgan. Maqolada inklyuziv o'qitishning asosiy tamoyillari, ijtimoiy va huquqiy asoslari hamda jamiyatdagi tushunchalar darajasini oshirish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan o'qituvchilar malakasi, ta'lim muassasalarining tayyorgarligi va oilaviy hamkorlik masalalariga e'tibor qaratiladi. Tadqiqot davomida ilg'or xalqaro tajribalar ham tahlil qilinib, O'zbekistonda inklyuziv ta'lim rivojlanishining istiqbollari yoritiladi*

Kalit so'zlar: *Inklyuziv ta'lim, maxsus ta'lim ehtiyojlari, ta'lim huquqi, pedagogik yondashuvlar, jamiyat, teng imkoniyatlar, integratsiya, ta'lim siyosati.*

Bugungi kunda ta'lim har bir insonning asosiy huquqlaridan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti va madaniy darajasini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida ta'lim barcha qatlamlar uchun ochiq va teng imkoniyatli bo'lishi lozim. Shu nuqtayi nazardan, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning bilim olish huquqini ta'minlash dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Inklyuziv ta'lim tizimi shu maqsadga yo'naltirilgan bo'lib, har qanday jismoniy, aqliy yoki psixologik cheklavlarga qaramay, bolalarga umumiy ta'lim muassasalarida o'qish va rivojlanish imkoniyatini taqdim etadi. Inklyuziv ta'lim nafaqat maxsus ehtiyojli bolalar uchun, balki jamiyatning barcha a'zolari uchun foydalidir. Chunki bu yondashuv orqali o'quvchilar bir-biridan o'rganadi, hamjihatlik va bag'rikenglik tamoyillari rivojlanadi. Shu bilan birga, inklyuziv ta'lim tizimining samarali ishlashi uchun nafaqat ta'lim muassasalari, balki ota-onalar, pedagoglar va butun jamiyatning tushunchasi ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Inklyuziv ta'lim – bu barcha bolalar, jumladan, alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarni umumiy ta'lim tizimiga qo'shish jarayoni bo'lib, u bolalarning imkoniyatlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda, ularni ijtimoiy muhitda faol ishtirok etishiga sharoit yaratadi. Ushbu tizim nogironligi bor yoki boshqa maxsus ehtiyojli bolalar uchun qo'shimcha moslashtirilgan usullar va resurslar orqali ta'lim olish imkoniyatini ta'minlaydi.

Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi – barcha bolalarga bir xil sifatli ta'lim berish, ularning o'z tengdoshlari bilan ijtimoiylashuvini ta'minlash va jamiyatda o'z o'rnini

topishiga yordam berishdir. Ushbu yondashuv orqali maxsus ehtiyojli bolalar jamiyatning ajralmas qismi sifatida qabul qilinadi, bu esa ularning kelajakda mustaqil hayot kechirishiga zamin yaratadi.

O'zbekistonda inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish yo'lida muayyan ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan: Huquqiy asoslar mustahkamlanmoqda. "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va boshqa me'yoriy hujjatlar doirasida inklyuziv ta'lim bo'yicha yangi qoidalar joriy etilmoqda. Pedagoglar malakasini oshirish choralari ko'rilmogda. O'qituvchilar uchun maxsus trening va seminarlar o'tkazilib, ular inklyuziv o'qitish metodikalari bilan tanishtirilmoqda. Ta'lim muassasalarida shart-sharoitlar yaratilmoqda. Maxsus uskunalar, texnik vositalar va moslashtirilgan darsliklar bilan ta'minlash choralari ko'rilmogda. Jamiyatda tushuntirish ishlari olib borilmoqda. Inklyuziv ta'limning ahamiyati haqida targ'ibot ishlari olib borilib, ota-onalar va jamoatchilikning ushbu masalaga bo'lgan munosabati shakllantirilmoqda. Shunga qaramay, inklyuziv ta'limni to'laqonli yo'lga qo'yish jarayonida bir qator qiyinchiliklar mavjud:

Pedagoglarning inklyuziv ta'lim bo'yicha yetarlicha bilim va tajribaga ega emasligi;

Maktab va boshqa ta'lim muassasalarida maxsus jihozlarning yetishmasligi;

Jamiyatda ba'zi insonlarning inklyuziv ta'limga nisbatan to'g'ri tushunchaga ega emasligi;

Alohida ehtiyojli bolalarga individual yondashuvning to'liq yo'lga qo'yilmagani. Xalqaro tajriba va istiqboldagi yo'nalishlar: Ko'plab rivojlangan davlatlar, jumladan, Finlandiya, Kanada va Yevropa mamlakatlarida inklyuziv ta'lim tizimi muvaffaqiyatli yo'lga qo'yilgan. Ular tajribasidan kelib chiqib, O'zbekistonda quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

Pedagog kadrlar uchun inklyuziv ta'lim bo'yicha maxsus dasturlarni ishlab chiqish va ularni xalqaro tajribalar asosida tayyorlash; Ta'lim muassasalarida moslashtirilgan o'quv rejalarini yaratish; Jamiyatda inklyuziv ta'limning ahamiyatini tushuntirish ishlarini yanada kuchaytirish.

Inklyuziv ta'lim – bu nafaqat alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar, balki butun jamiyat uchun muhim jarayondir. U inson huquqlarining kafolatlanishi, ijtimoiy adolat va teng imkoniyatlarni ta'minlashga xizmat qiladi. O'zbekistonda ushbu tizimni rivojlantirish bo'yicha ijobiy qadamlar tashlanayotgan bo'lsa-da, hali oldinda muhim vazifalar turibdi. Pedagoglar malakasini oshirish, ta'lim muassasalarida sharoitlarni yaxshilash va jamiyatning inklyuziv ta'limga bo'lgan munosabatini o'zgartirish – bu sohaning kelajakdagi asosiy yo'nalishlaridir.

Shunday ekan, inklyuziv ta'limni jadal rivojlantirish uchun davlat, ta'lim muassasalari, o'qituvchilar, ota-onalar va butun jamiyat hamkorlikda harakat qilishi lozim. Bu esa har bir bolaning sifatli ta'lim olish huquqini ta'minlab, jamiyatda har kimning o'z o'rniga ega bo'lishiga zamin yaratadi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov A.A. (2019). Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Yo'ldoshev Q., Komilov M. (2021). Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim asoslari. Toshkent: "Iqtisod-Moliya" nashriyoti.
3. Qosimova M. (2020). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va inklyuziv ta'lim. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. Jabborova S., Hasanov I. (2018). Nogiron bolalar bilan ishlash metodikasi. Toshkent: O'qituvchi.
5. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020).
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4884-sonli Qarori (2020). Maxsus ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ta'lim tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida.
7. Tursunov B. (2017). Maxsus ehtiyojli bolalar psixologiyasi. Toshkent: Sharq.
8. Rasulova N. (2016). Inklyuziv ta'lim va uning asosiy tamoyillari. Toshkent: Ilm-Ziyo.
9. Maxmudova D. (2015). Zamonaviy ta'lim tizimida inklyuziya muammolari. Toshkent: Fan.
10. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi (2021). Inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent.